

Målsättningar inom mångkulturell utbildning: En kritisk omprövning

Walter Feinberg

Introduktion

Pluralism och mångkulturalism kommer från samma källa – liberal politisk teori och liberal utbildningsteori – men de leder i olika riktningar och representerar olika sociala visioner. Pluralismen söker ett samhälle där människor från olika kulturella grupperingar och orienteringar tillåts att, om de så önskar, uttrycka sin egen livsstil inom en enskild kulturell sfär och där de behandlas som jämlika individer i en gemensam offentlig sfär. Pluralismen önskar lika möjligheter för alla, *equality of opportunity*, i den allmänna sfären och associationsfrihet, *freedom of association*, i den kulturella sfären. Till skillnad från idén om assimilation söker inte pluralismen att utplåna gamla minnen och kulturella skillnader. Den tillåter dock upplösningen av en identitet om inte tillräckligt många individer önskar upprätthålla den. Enligt pluralismen har inte samhället någon speciell skyldighet att upprätthålla eller stödja kulturella konstruktioner. Samhället har endast att upprätthålla de förutsättningar som möjliggör valfrihet. Exempelvis ska det garantera att barn inte blir hjärntvättade eller indoktrinerade och att de utvecklar en medvetenhet om olika alternativa livsstilar och den kompetens som krävs för att värdera dessa. På så vis är pluralismen, till skillnad från idén om assimilation, inte avogt inställd till olika kulturella uttryck men den uppvisar, som en kommentator har formulerat det, vissa drag av välvilligt förbiseende (Kymlicka 1995, s 50).¹ Som kontrast mot detta värderar mångkulturalism kulturella skillnader och autenticitet och söker bevara dessa på vägar som inte enbart är beroende av enskildas tillfälliga intresse. Det är tvärtom så att mångkulturalismen fruktar att tillgång till dominerande, hegemoniska och icke ifrågasatta kulturella mönster kan motverka inträdet i en lokal kultur. Mångkulturalismen skiljer sig således från pluralismen på ett antal olika sätt.

För det första så menar företrädare för mångkulturalismen att det offentliga redan är kulturellt präglad. Dess verksamheter sker på engelska, inte på franska, tyska eller spanska; institutionerna är formade av vissa gruppers traditioner och inte av andra och de positiva effekterna av utbildning och anställning distribueras på ett ojämnt sätt med avseende på etnicitet, ras och klass. Till skillnad från pluralisterna kan inte mångkulturalisterna tänka sig ens möjligheten av en kulturellt neutral offentlig sfär. Deras ideal för kulturell rättvisa är inte att upprätthålla en skiljelinje mellan kultur och det offentliga utan innebär i stället att säkerställa att ingen grupp ska dominera den offentliga sfären så att bärare av andra kulturella former utestängs. Av detta följer en syn på den offentliga sfären som en arena för kulturell förhandling där målet är inkludering även av kulturen. Det offentliga liknar mer en öppen basar än "a Whig courtroom".

För det andra så *tillåter* pluralismen att kulturella identiteter blomstrar medan det mångkulturella idealet *uppmuntrar* dem att göra det. Med andra ord så är inte välvilligt förbiseende tillräckligt för mångkulturalisten. Det är inte heller tillräckligt att visa upp kulturell mångfald enbart för att peka ut den amerikanska nationens inkluderande och välvilliga karaktär – det vill säga som ett medel för ett större nationellt mål. Det är lika viktigt att lyfta fram hur man i USA exkluderar som hur man inkluderar. Av detta följer att mångkulturalismen önskar uttrycka de kulturella gruppernas erfarenheter, inte från den något vaga utgångspunkten "den amerikanska nationen" utan med utgångspunkt från ras, etnicitet och sexualitet.

För det tredje, medan associationsfrihet och lika tillgång är de dominerande principer som genomsyrar pluralismen så är tillhörighet och kulturellt erkännande principer som präglar mångkulturalismen. Mångkulturalister framhåller att dessa värden faktiskt är förutsättningen för det individuella växande som ligger bakom de liberala idealen (Kymlicka 1995, s 51).² Mångkulturalismen ser alltså individer som delar av olika kollektiv i vilka de finner innebörden i sina liv och den söker vägar att stödja dessa kollektiv.

I denna artikel vill jag visa på de omständigheter under vilka dessa olika värdesystem kan komma i bruk i skolan och att mångkulturalism och pluralism kan vara förenliga om vissa faktorer kring kultur och personlig identitet beaktas. Jag vill fokusera tre principer som traditionellt har förknippats med den allmänna skolan och pluralism och undersöka om målen inom mångkulturell utbildning är förenliga med dem. Den första principen, *lika tillgång till utbildning*, handlar om framtida möjligheter på arbetsmarknaden. Den avser att garantera att barnen belönas, både i skolan och sedan i arbetslivet, efter

förtjänst. Om skolorna följer denna princip så handlar de inte bara i enlighet med en rättvis princip utan de förser också nationen som helhet med en fort-löpande ström av talanger.

Principen om lika tillgång till utbildning är tänkt att kompensera för ojämlig fördelning av möjligheter vilket uppstår som en direkt följd av andra liberala ställningstaganden. Exempelvis leder det liberala samhällets övertygelse om individens rätt att välja till att privat välstånd får användas så att det gynnar den egna avkomman. Andra sociala system kan utmana detta gynnande på grundval av att det fortsätter även efter döden då en person inte längre har några önskningar och inte längre kan oroa sig för om gamla önskningar till-godoses eller ej. Men att utsträcka åtagandet bortom livet på den som ur-sprungligen samlade välståndet tjänar vissa viktiga sociala mål. Genom att tillerkänna levande människor intressen som sträcker sig bortom deras egna individuella liv och som ger deras liv mening, begränsar man något statens inflytande. Detta tjänar som inspiration för långsiktiga projekt och det ger en känsla av utökat ansvar.

Om denna rätt ej övervakas får den dock allvarliga indirekta sociala följder. En följd är att om fördelarna inte kontrolleras så förvränger de utvecklingen och belöningen av talanger. Mindre talangfulla medlemmar får företräde fram-för mer talangfulla eftersom familjebakgrunden erbjuder fördelar som över-väger den relativa bristen på talang. Lika tillträde förmildrar denna fördel genom att förespråka alla barns rätt till en utbildning som överensstämmer med deras förmåga oavsett deras föräldrars omständigheter.

Den andra principen, *associationsfrihet*, är grundad på sociala och politiska skäl och den är avgörande för upprätthållandet av demokratiska samhällen. Principen innebär att individer har rätt att skapa vilka vänskapsförhållanden, föreningar och intressegrupper de vill så länge som dessa inte innebär ett hinder för andra att göra detsamma. Denna princip kräver att skolorna för-ser barnen med en förmåga att förstå följderna av de sociala val de gör. Med en sådan uppfattning om utbildning följer att barnen inte ska behandlas som om de är förutbestämda att leva om sina föräldrars liv. Inte desto mindre inkluderar detta att ”förstå följderna av val av olika livsstilar” också *valfri-het* att välja samma politiska, kulturella och religiösa sammanhang som sina föräldrar. Eftersom ”att ha ett val” underförstått att det finns alternativ att välja mellan, kräver denna princip att barnen får möta livsstilar som är an-norlunda än deras föräldrars och att de får undervisning om mångfalden av mänskliga kulturer.

Den tredje principen, *individuell utveckling*, är personcentrerad. Individuell utveckling innebär att barn har rätt att utveckla sina talanger och intressen i enlighet med sina önskningar och förmågor och att den enda inskränkningen är att andra ska få göra detsamma. Denna princip kräver att skolan utmanar barnen på sätt som de kanske inte får uppleva hemma eller i samhället och att de får utveckla sin förståelse och utvidga sina horisonter.

Alla dessa principer har en social motsvarighet. Om enskilda barn ska garanteras lika tillgång – rätten till associationsfrihet och personlig utveckling – måste de också lära sig att det är viktigt för andra att också ha dessa rättigheter. Detta samband är viktigt eftersom det är oundgängligt för att stabilisera dessa principers närvaro i den struktur som är den liberala demokratiska staten. Om barnen inte får lära sig att de rättigheter de själva har också måste utsträckas till andra så fungerar inte principerna.

I artikeln vill jag utforska tre mål inom mångkulturell utbildning i ljuset av kritiken som säger att den är oförenlig med principerna för en allmän skola i ett liberalt samhälle och jag vill visa hur den kritiken kan besvaras. De tre målen är: 1) att förse de studerande med information om mångfalden inom deras eget samhälle; 2) uppmuntra respekt för andra kulturella gruppers värnor; 3) hjälpa studerande från missgynnade minoriteter att utveckla stolthet för sitt eget kulturella arv. Innan jag utforskar dessa tre invändningar vill jag göra ytterligare en reflektion av betydelse.

Den mångkulturella utbildningens mål – en allmän invändning

Många liberaler invänder mot det mångkulturella projektet på följande sätt: Om kulturell stolthet innebär att ha en välvillig attityd gentemot sin egen grupp – en attityd som också särskiljer en från andra – då är en av implikationerna i detta mål att man ska handla i enlighet med sina egna attityder genom att gynna medlemmar i den egna gruppen. Men varför, skulle man kunna fråga, skulle någon utanför gruppen förväntas stödja detta mål och hur passar denna implikation ihop med målet om allmän utbildning i termer av behovet att utveckla universella normer och meritokratiska institutioner? Med andra ord, hur kan utvecklingen av kulturell stolthet rättfärdigas som mål för en allmän skola?

Vidare, om vi antar att kulturell stolthet är avsedd att utveckla solidariteten inom särskilda subkulturer så missgynnas, fortsätter kritikern, de individuella studenter som finner subkulturens identitet instängd och begränsande.³ En ensidig betoning på kulturell stolthet kommer att få barnen att tänka på sig själva i endimensionella termer och förhindrar tendenser till att utforska andra dimensioner, även andra *kulturella* dimensioner av jaget. Om kulturell stolthet leder till detta genom att kontakten med andra grupper med utvidgade intressen skärs av, kommer resultatet att bli ett hinder för individers tillväxt och utveckling.

På samma sätt är vissa former av mångkulturalism dåliga för nationen som helhet, särskilt om de överbetonar skillnaderna mellan olika grupper och underbetonar likheterna. I stället för att se alla medborgare som förenade med varandra genom nationen som helhet kan betoningen på kulturell stolthet förskjutas mot en betoning på kulturell exklusivitet och nationell splittring (Schlesinger 1992).

Målet med respekt medför liknande frågor: Exempelvis finns en dubbeltydighet i begreppet kulturell respekt. Den ena sidan i denna dubbeltydighet förnekar individuell autonomi och frihet medan den andra sidan förnekar den speciella status som mångkulturalism ger kulturen. För att förtydliga denna dubbeltydighet kan vi betrakta frågan: Vad är det som vi respekterar när vi respekterar en annan kultur? Vi kan respektera kulturen som sådan – som ett mönster av gemensamma praktiker och meningar – eller vi kan respektera människors rätt att uttrycka sin kultur så som de önskar. Om kulturell respekt å ena sidan är respekt för kulturer som sådana så tycks vi vara tvugna att filtrera bort information som kan leda till till respektlöshet. Men detta tycks inkonsistent med föreställningar om fritt informationsflöde och det kan hämma barnens möjligheter till personlig utveckling och förmåga till oberoende bedömning. Om kulturell respekt å andra sidan egentligen är en annan form av respekt för individen så skulle vi inte behöva undervisa om några speciella kulturer; vi skulle bara behöva undervisa om nödvändigheten av att respektera individuella val.

Det slutliga målet för mångkulturell utbildning – att informera barn om andra kulturer – medför också problem vad gäller tolkning och utförande. Information är inte neutral. Den tjänar vissa syften och är resultatet av vissa samlade erfarenheter och inte andra. Frågan som måste ställas är: Vilket är denna informations utbildningssyfte? Kritiker bekymrar sig för att informationen filtreras på så sätt att enbart de positiva inslagen hos den kulturella gruppen lyfts fram medan de negativa faktorerna i nationens gensvar på dessa

grupper överbetonas. De befärdar att detta tjänar till att den nationella identiteten undermineras. Jag ska gå igenom dessa tre mål i tur och ordning och jag börjar med kulturell stolthet.

Att omsätta den mångkulturella utbildningens mål i ett liberalt samhälle

Kulturell stolthet: Om kulturell stolthet helt enkelt betyder att lära barn att ha förkärlek till medlemmar i den egna kulturella gruppen så finns det inget rättfärdigande i att använda allmänna medel för att uppfylla målet inom det allmänna skolväsendet och folk kan med rätta fråga: Varför ska *mina* skattepengar användas för att lära *dina* barn att gynna människor som dig och att missgynna människor som mig utan annan anledning än att de är som *du* och *inte som jag*? Såvida inte utvecklingen av kulturell stolthet har någon annan grund finns det inget rättfärdigande i att stödja den.

Mot denna kritik vill jag mena att skolors bejakande av vissa gruppers förtjänster rättfärdigas i det fall då minst två villkor uppfylls. Det första är när gruppens meningar och praktiker inte fungerar som de borde och när människor utesluts från fullt deltagande i samhället på grund av kulturella faktorer. Detta enda villkor är dock inte i sig nog för att efterfråga ett program vars mål är att utveckla kulturell stolthet.

När detta enda villkor är uppfyllt behöver skolan baa utveckla program som hjälper barnet att lära sig bättre sätt att interagera med människor i det större samhället. Här kan exempelvis program för tvåspråkighet inkluderas. Målet med dessa program är dock inte främst att hjälpa barnet att uppehålla skicklighet i sitt eget språk utan att det ska kunna använda sitt språk som en brygga till värdlandets undervisning. Närvaron av detta enda villkor är nödvändigt men inte tillräckligt för att rättfärdiga införandet av enheter som har som särskilt mål att förse barnet med en mer fördelaktig bild av hans eller hennes egen kultur.

Det andra villkoret innebär att de lokala kulturella praktikerna, meningarna och tolkningarna fungerar som måltavla för dessa misslyckanden. Denna förklaring ser problemet som existerande inom de lokala praktikerna och hos dem som uppehåller dessa, hellre än att betrakta det i termer av bristande överensstämmelse mellan lokalt och officiellt gynnade nationella principer.

Dessa förklaringar är ofta de kvardröjande effekterna av förtryck och de måste korrigeras genom en tydligare förståelse för orsakerna till utvecklandet av vissa praktiker, meningar och tolkningar. Och eftersom många av dessa orsaker nödvändigtvis innefattar förtryckets historia är också motsägande faktorer inblandade i omprövningen. Vad som för en oberoende betraktare framstår som enbart en betoning på att utveckla en fördelaktig attityd gentemot en grupp är i verkligheten resultatet av en pedagogisk omtolkning av en kulturell klyfta.

Kulturell respekt: Detta för oss till den mångkulturella undervisningens andra mål – kravet att vi ska respektera andra kulturer. Detta mål är inte heller så oproblematiskt eller välvilligt som det först kan synas. Varför ska vi respektera andra kulturer och vad betyder det egentligen att göra det?

Frågan om tradition och traditionell kultur ger oss en ingång till att undersöka problemet och de däri ingående spörsmålen. I modern litteratur beskrivs traditionell kultur som tillbakablickande, auktoritär och fatalistisk. Redaktörerna till en bok om kulturella frågor beskriver traditionella samhällen så som de framställs inom den sociologiska traditionen:

The tradition-informed way of life is hierarchically differentiated: both within particular traditions, and with regard to how other ways of life are evaluated. Little or no validity is accorded to those who might speak with their own, out-of-place voice. Identities are inscribed, rather than being at stake for discursive controversy. Indeed, the authorial taken-for-grantedness of identities preclude the necessity of questioning those discourses which serve to legitimate the order of things (Heelas, Lash & Morris, 1996, s 4).

Några kanske önskar invända mot riktigheten i denna beskrivning av vad vi betraktar som traditionella kulturer och hävda att den är övergeneraliserad. Jag misstänker att denna invändning är korrekt och att inte alla traditionella kulturer är traditionella på samma sätt. Låt oss ändå anta att denna beskrivning av traditionell kultur är giltig för åtminstone några av de kulturer som benämns "traditionella"⁴. Vad skulle då respekt innebära och på vilka eventuella grunder skulle skolan kunna undervisa barnen i respekt för dessa kulturella former?

Svaret på denna fråga medför ett övervägande av karaktären på de nuvarande förhållanden där respekt efterfrågas. Mångkulturalism innebär inte respekt för kulturella fenomen under alla förhållanden. Den innebär snarare respekt för kulturella fenomen mot bakgrund av moderna sociala förhållan-

den. Under dessa förhållanden existerar vissa valmöjligheter som inte existerade i tidigare situationer där de traditionella sociala formerna dominerade. Idag existerar traditionella kulturer inom en social kontext där medlemmarna delar det politiska och sociala utrymmet med medlemmar från andra traditionella samhällen och där människor otvetydigt är moderna. Respekt krävs alltså inte för en kulturell grupp som dominerar sina medlemmars tankar och handlingar utan att alternativa former finns tillgängliga; snarare är det så att respekt krävs för traditionella kulturer vars medlemmar nästan alltid lever på gränsen och som ständigt förnyar eller avvisar den hegemoniska dominansen från sina kulturella auktoriteter.

Att förstå vikten av kulturell respekt på detta sätt är att faktiskt förstå den som ett element inom ett modernt, liberalt sammanhang och inte som ett element inom ett traditionellt sammanhang. Den är ett sätt att värdera och bevara möjligheten till val, även sådana val som när de en gång fattats begränsar nya möjligheter till val, så som vissa traditionella grupper gör.

Men detta tyder också på att beskrivningen av traditionella kulturella grupper så som den formulerats ovan inte heller är fullgod. En traditionell grupp som existerar inom den moderna kontexten är annorlunda än en som står ensam. I den senare finns liten medvetenhet om andra möjligheter och därför är val utanför traditionen endast en avlägsen möjlighet. Inom den moderna kontexten är däremot den traditionella kulturen i sig ett valbart alternativ och dess medlemmar måste förnya sin identitet inom ett sådant sammanhang.

Således måste en del av svaret på frågan om vad det innebär att respektera traditionella kulturer formuleras i termer av innebörden i en sådan respekt i en modern kontext och det bör bli ett annat svar än om man inte tar kontextuella hänsyn. Det är en respekt grundad i den liberala traditionen, innefattande individuella val. Detta är en minimal uppfattning om frihet. Vi respekterar inte en tradition i sig utan tillgängligheten av denna tradition i en situation där individen har möjlighet att välja annorlunda. Respekt fordrar här en förståelse av den roll kulturen spelar i individens formande av ett jag. Vår kultur har stort inflytande över hur vi blir de personer vi är. Den tillhandahåller inte bara arenan för vår utveckling utan också de ursprungliga förhållanden som möjliggör för oss att känna igen oss själva – den andre som är densamme som oss. Den tillåter oss att tänka på oss själva, i Glovers term, som ett ”jag” och att förstå att detta ”jag” innebär en viss enhet i medvetandet – att ”jag” är en person.

Kulturell information: Det sista målet i mångkulturell utbildning – att informera barnen om andra kulturer – medför också problem vad gäller tolkning och utförande. Information är inte neutral. Den tjänar vissa syften och är resultatet av vissa samlade erfarenheter och inte andra. Frågan som måste ställas är: Vilket utbildningssyfte ska denna information ha? Det finns ett antal olika svar på den frågan och de beror på om man fokuserar politiska eller utbildningsmässiga hänsyn och på om man fokuserar jämlikhet eller personlighet och mognad.

Skillnaden kan ses i termer av kontrasten mellan begreppsparen dominerings/underordning och gynnad/missgynnad. Den förra antar att ojämlikhet föreligger eftersom vissa rättigheter förvägras medan det andra begreppsparet också antar en ojämlikhet men är obestämd vad gäller orsaken till denna och därför inte besvarar frågan om huruvida ett givet missgynnande är resultatet av en moraliskt otillåten handling. Missgynnanden kan ha många olika grunder – några som kan vara moraliskt neutrala och andra som är moraliskt förkastliga.

Tänk till exempel på det faktum att nästan alla amerikaner talar engelska och att bara några få talar ryska eller japanska. Detta betyder att i USA har de vars modersmål är engelska stora fördelar framför dem som har ryska eller japanska som modersmål – fördelar som de senare aldrig får eller måste arbeta hårt för att uppnå. De som vill bli advokater har det lättare om de är uppväxta i USA eller i England snarare än i förra Sovjetunionen och denna fördel har lika mycket att göra med tankevanor som med språkskillnader. Samma förhållande skulle gälla för barn som växt upp i USA eller England och önskar bli advokater i Ryssland.

Kulturen är betydelsefull och den förser dem som redan har en position inom den dominerande kulturen med vissa fördelar som de som växt upp inom en annan kultur inte får del av eller måste kämpa för att uppnå. De som anser att detta i sig är på något sätt fel eller orättvist måste också bevisa det. Detta är uppenbart utom för dem som felaktigt tror att samhällen kan vara kulturellt neutrala eller de som tror att all ojämlikhet, oavsett anledning eller grund är orättvis. Det som är orättvist är om dessa ojämlikheter får förbli obehandlade över ett antal generationer eller om människor förhindras att leva fullvärdiga liv på grund av att de har en annan kultur än den dominerande.

När barn lär sig om andra kulturer med utgångspunkt i begreppsparet gynnad/missgynnad så är målet att visa att samhället är öppet för många olika

folkslag och att prestationer har många olika ursprung. Detta är den läxa de flesta europeiska invandrarna lärde sig och det är det program som pluralister, men inte mångkulturalister, förespråkar.⁵ I denna modell finns det kulturella mål inblandade inom de nationella och man menar, trots att det finns ett motstånd mot det, att förtjänst ska vara (och i stor utsträckning är) den dominerande faktorn för socialt avancemang. Att ge barnen enbart detta budskap och att göra det på ett sätt där det framställs som sanningen om det amerikanska samhället, är dock problematiskt eftersom det inte tar hänsyn till följderna av ett annat begreppspar – dominans/underordning – ett begreppspar som beskriver den historiska situationen för afroamerikanerna och vissa andra icke-europeiska folk.

Begreppsparat dominans/underordning passar bättre ihop med historien än gynnad/missgynnad för många afroamerikaner och uramerikaner (native). Båda dessa begreppspar är adekvata beskrivningar av vissa typer av historiska erfarenheter men inte desto mindre kan de också användas på sätt som förhindrar olika undervisningsmöjligheter. Detta utgör särskilt en risk om de används för att klä framtida val i en deterministisk form. När de används på detta sätt tycks de kräva av de studerande att de ska forma sina framtida liv på de erfarenheter som deras föräldrar och far- och morföräldrar har gjort. Dessutom är inte dessa begreppspar tillräckliga för att innehålla alla olika aspekter av individens identitet. Människor tillhör kulturella grupper eller en ras men de identifieras också av kön, av position inom grupperna och i ökande omfattning också av sexuell läggning. Dessa andra aspekter av identiteten ska inte användas för att ogiltigförklara begreppsparen men de ska erbjuda andra erfarenhetsvärldar som kan bidra med ytterligare mening.

Lärare kan hjälpa de studerande att utveckla ett bredare mångkulturellt tänkande genom att tillsammans med dem utforska de olika berättelserna om kulturell och nationell identitet som *manuskript* som kan värderas, utmanas och förhandlas. Till exempel borde de studerande vid någon punkt i utbildningen kunna förstå hur begreppsparat gynnad/missgynnad vilar på en särskild uppfattning av nationell identitet som begreppsparat dominans/underordning avvisar. Dominans/underordning kan undersökas i termer av hur den förflyttar statusen hos några europeer från missgynnade till dominerande genom att göra en ny klassificering av deras identitet som bygger på kontinent i stället för nation. Amerikaner med ursprung i exempelvis Grekland och Italien som en gång såg sig själva som missgynnade under anglo-amerikanerna placeras då i det andra begreppsparat i det gynnade facket "amerikaner med europeisk bakgrund". När självförståelsen konstrueras på detta sätt genom en annan persons självförståelse så behöver utbildningen föra en dialog

om skillnad. På högre nivåer i utbildningen inkluderar mångkulturell förmåga ett lärande om hur olika kulturella identiteter, inklusive den egna, beskrivs och hur dessa beskrivningar kan omformuleras för att ge plats åt alternativa erfarenheter.

Artikeln är en översättning av "The Goals of Multicultural Education: A Critical Re-evaluation" som ursprungligen publicerades i årsboken från Philosophy of Education Society 1996. Vi tackar the Philosophy of Education Society för tillstånd att publicera artikeln.

Noter

1. Kymlicka beskriver här vad han ser som en dominerande form av samtida liberalism.
2. Kymlicka spårar detta till, bland andra, Wilhelm von Humboldt och Guisepe Mazzini. Även till Charles Taylor (1992). Taylor spårar sambandet till Herder.
3. Denna invändning illustreras av Ravitch (1990, s 354): "I recall reading an interview... with a talented black runner. She said that her model is Mikhail Baryshnikov. She admires him because he is a magnificent athlete. He is not black; he is not female; he is not American-born; he is not even a runner. But he inspired her because of the way he trained and used his body."
4. Jag använder det här omständiga sättet att skiva eftersom jag misstänker att det finns olika sätt att vara "traditionell" på och att de kan variera betydligt i hur de passar in i beskrivningen av "det traditionella samhällets ideal" så som det beskrivs av moderna författare.
5. Schlesinger är ett exempel på detta.

Referenser

- Kymlicka, Will (1995): *Multicultural Citizenship*. Oxford: Clarendon Press.
- Taylor, Charles (1992): *Multiculturalism and "the Politics of Recognition"*. Princeton: Princeton University Press.
- Ravitch, Diane (1990): Multiculturalism: E Pluribus Plures. *American Scholar*, 59 (3), s 337-355.
- Schlesinger, Arthur, Jr (1992): *The Disuniting of America: Reflections on a Multicultural Society*. New York: W W Norton.
- Heelas, Paul; Lash, Scott & Morris, Paul, red (1996): *Detraditionalization*. Cambridge: Blackwell.

